

شورای سیاستگذاری حوزه های علمیه خاوران

مرکز مدیریت حوزه علمیه خاوران

معاونت پژوهش

عنوان:

ضمان ناشی از تخریب محیط زیست در

فقه امامیه

استاد راهنما:

حجت الاسلام والمسلمین حبیب الله شعبانی

نگارنده:

زهرا محرابی

1401

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تحمیدیه

ستایش مخصوص خداست که هستی او، اول در وجود و مبدا آفرینش است، بی‌آنکه آن ذات ازلی را اول و ابتدائی باشد. و آخر در وجود اوست، بی‌آنکه آن حقیقت ابدی را آخر و انتهائی باشد. و موجودی قبل از او و بعد از او نتواند بود. خدائی که دیدگان هر بنده‌ای از دیدنش قاصر، و اندیشه هر توصیف‌کننده‌ای از وصف او عاجز است.

تقدیم

تقدیم به ساحت مقدس امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) و شهدای محیط زیست
سرزمینم و تقدیم به همسر عزیزم که در این مسیر مرا یاری کردند .

تقدیر و تشکر

خدا را سپاسگزارم که توفیق کسب دانش را به ما عطا فرمود . در اینجا لازم می‌دانم از تمامی استاد‌های بزرگوار، به ویژه استاد‌های حوزه علمیه که در طول سال‌های گذشته من را در تحصیل علم و معرفت و فضایل اخلاقی یاری نمودند ، تقدیر و تشکر می‌نمایم، از استاد گرانقدر جناب آقای حجة الاسلام و المسلمین دکتر حبیب الله شعبانی که راهنمایی اینجانب را در انجام این پایان نامه قبول نمودند و من را با راهنمایی‌ها و دلسوزی‌هایشان مورد لطف خود قرار دادند، نهایت تشکر و سپاس‌گزاری را دارم. همچنین از پدر و مادر عزیزم و همسر فداکارم که با گذشت و صبوری خویش، امکان تحصیل و تحقیق را برایم فراهم آوردند، صمیمانه تشکر و قدردانی می‌نمایم.

33- قوام ، میرعظیم ، **حمایت کیفری از محیط زیست** ، چ 1، انتشارات سازمان حفاظت محیط زیست ، تهران ، 1375

34- کاتوزیان، ناصر، **الزام های خارج از قرارداد، مسئولیت مدنی**، ج 1، چ 13، انتشارات دانشگاه تهران، 1393

35- _____ ، **الزام های خارج از قرارداد، ضمان قهری، مسئولیت مدنی، غصب و استیفاء**، چ 6، انتشارات دانشگاه تهران، تهران، 1386

36- _____ ، **ضمان قهری مسئولیت مدنی**، چ 2، انتشارات دانشگاه تهران، تهران ، 1369

37- _____ ، **حقوق مدنی دوره مقدماتی (وقایع حقوقی)**، نشر شرکت سهامی انتشار، بیجا، 1389

38- _____ ، **حقوق مدنی**، انتشارات به نشر، تهران، 1364

39- گلکار، فروغ، فرهمند، علیرضا، **آلودگی های محیط زیست**، چ 1، انتشارات ماندگار، تهران، 1389

40- لطفی، اسدالله، **سلسله مباحث فقهی حقوقی مسئولیت مدنی**، انتشارات جاودانه جنگل، بیجا، 1393

41- _____ ، **موجبات و مستقات ضمان قهری در فقه و حقوق مدنی ایران**، چ 2، مجمع علمی و فرهنگی مجد، بیجا، 1392

42- میشل ، لورراسا، **مسئولیت مدنی**، ترجمه محمد اشتری، چ 1، نشر حقوقدان، تهران، 1375

43- محقق داماد یزدی، مصطفی، **قواعد فقه**، ج 1، چ 12، مرکز نشر علوم اسلامی، تهران، 1406 ه ق

44- _____، **بررسی فقهی حقوق خانواده - نکاح و انحلال آن**، ج 2، قم. 1406 ق

45- مسجد سرایی، حمید، **ترجمه نموداری شرح لمعه**، ج 8، انتشارات حقوق اسلامی، قم، 1387

46- مشهدی، علی، **ترمینولوژی حقوق محیط زیست**، چ 1، انتشارات خرسندی، تهران، 1389

47- مظفری، محمد حسن، **اصول بهره برداری پایدار از منابع محیط زیست از دیدگاه قران، کتاب اخلاق و محیط زیست**، چ 1، انتشارات دانشگاه امام صادق علیه السلام، بیجا، 1389

48- معین، محمد، **فرهنگ فارسی معین**، ج 2، چ 1، انتشارات امیرکبیر، تهران، 1381

49- مکارم شیرازی، ناصر و دیگران، **تفسیر نمونه**، ج 11، دار الکتب الاسلامیه، تهران، 1379

50- موسوی بجنوردی، محمد، **عقدضمان**، انتشارت مجد، 1385 ش

51- _____، **قواعد فقهیه**، ج 2، چاپ اول، نشر میعاد، تهران، 1383

52- _____، **قواعد فقهیه**، مؤسسه عروج، تهران، 1385

53- موسوی خمینی، روح الله، **استفتاءات**، ج 2، چ 5، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، قم، 1422 ه ق

54- موسوی کاشمری، مهدی، **پژوهشی در اسراف**، دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، بیجا، 1377

55- مهیار، رضا، **فرهنگ ابجدی عربی - فارسی**، ج 1، انتشارات اسلامی، تهران، 1410 ق

56- نجاتی، کامیلا، **شیمی محیط زیست**، انتشارات دانشگاه پیام نور، تهران، 1388

57- نوری، محمدرضا، **بهداشت در قرآن**، چ 1، انتشارات واقفی، بیجا، بی تا

58- ولایی، عیسی، **اسلام و محیط زیست**، چ 1، اندیشه مولانا، تهران، 1388

مقالات و مجلات

1- الفتی، محمد سعید، « **آلودگی محیط زیست** » مجموعه مقالات صنعت بیمه ایران، تهران، انتشارات پژوهشکده بیمه، چ 1، 1388

2- امیدی، جلیل، یوسفی پور، فرهاد، **موقعیت و مبانی ارزش گذاری محیط زیست و لزوم مقابله با آلاینده ها در فقه اسلامی**، مجله مطالعات فقه و حقوق اسلامی، سال 6، شماره 10، 1393

3- انتظاری، علیرضا، محقق داماد، مصطفی، **نقش قواعد فقه اتلاف و تسبیب در مسئولیت مدنی زیست محیطی**، فصلنامه مطالعات اسلامی فقه و اصول، 1391

4- تازی مرادی، احسان، فخعلی، محمد تقی، **مبانی و احکام فقهی محیط زیست**، فصلنامه مطالعات اسلامی، شماره 71، 1385

5- حسن زاده، حسن، و همکاران، **نقش قاعده فقهی لاضرر در مدیریت بحران های محیط زیستی**، فصلنامه علمی، آموزش محیط زیست و توسعه پایدار، سال هفتم، شماره سوم، بهار 1398

6- حیدری، فلورا، قاسمی، ناصر، **جبران زیان های وارد بر محیط زیست از منظر حقوق مدنی**، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران، 1393

- 7- رجبی، عبدالله، «**بررسی معیارهای ویژه در طراحی نظام مسئولیت مدنی خسارات زیست محیطی**». مجموعه مقالات حقوق محیط زیست (نظریه ها و رویه ها)، تهران، انتشارات خرسندی، چ 1، 1388
- 8- رفیعی، حسن رضا، **مفهوم حاسبه در قرآن، حدیث و آثار فقهی اسلامی**، دانش انتظامی، شماره 2، 1378
- 9- صرامی، سیف الله، **نهاد حاسبه در منابع فقه شیعه**، قم، موسسه فرهنگی و اطلاع رسانی تبیان، 1388
- 10- فراهانی فرد، سعید، صادقی، حسین، **محیط زیست از منظر دین و اقتصاد**، مجله اقتصاد اسلامی، شماره 10، 1382
- 11- فهیمی، عزیزالله، مشهدی، علی، **فقه شیعه و تحول در مبانی مسئولیت مدنی زیست محیطی**، فصلنامه حقوق، مجله داندکه حقوق و علوم سیاسی، دوره 41، شماره 1، 1390
- 12- کاتوزیان، ناصر، انصاری، مهدی، **مسئولیت ناشی از خسارت های زیست محیطی**، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، دوره 38، شماره 2، 1387.
- 13- کاظمی، محمود، «**آثار تقصیر زیان دیده بر مسئولیت مدنی**»، فصلنامه پژوهشی دانشگاه امام صادق (ع) شماره 28، 1384.
- 14- گرجی، ابوالقاسم، **اسلام و محیط زیست**، مجله نور علم، شماره 4، 1363.
- 15- گوهری عباس، بیژنی، مهدی، **مسئولیت مطلق فقهی در تخریب محیط زیست از دیدگاه فقهی**، فصلنامه تخصصی فقه و مبانی حقوق اسلامی، سال 7، شماره 24، 1390

16- مبرقعی، نغمه، **اخلاق و الگوی مصرف منابع طبیعی از دیدگاه اسلام، و تاثیر آن بر**

محیط زیست، چ1، انتشارات دانشگاه امام صادق علیه السلام، 1389

17- یعقوبی، ابوالقاسم، **اسلام و محیط زیست،** مجله حوزه، شماره 105 و 106، مرداد و شهریور

، مهر و آبان، 1380

سایت ها

<http://www.farsnews.net>(4/30/2010)

[http:// tarh.majlis.ir](http://tarh.majlis.ir)(4/30/2010)

[http:// isna.ir/ISNA/NEWSView.aspx](http://isna.ir/ISNA/NEWSView.aspx)(4/18/2010)